בשלשה פרקים פרק רביעי תענית

כט.

מסורת הש"ס

ג) [סנהדרין סט:; וכתיב קיים: ערכין יג.], ב) [שבת קנז.], ג) פסחים עז. שבועות י., ד) סוטה לה. [פנחס: קד:], ה) [נ"ל לותה לילה ולא וכן איתא בש"י], ו) [לפנינו בקרא נבוכדנאצר], ז) כ"א של עפ"ר, ח) ערכין יח.; ט) [כ"ה יח:], י) נ"י עין יעקב מחרוב העיר נמי גמרא. תניא כשחרב כו' וכטוור כו' מקמנו מעמוק מחרבה העיר שחרב טיטוסריפוס כו', כ) [כשחרב בל"ל ועיין תי"ט], ל) רש"ל, מ) [כ"ה ותוכה אחרי ד"ה ה"כ], נ) [ב"ש בכ"ש ל"ע ולענ"ד ל"ל ממי מקרקרן דכשחיטת חולין נג.], ס) עי' מהרש"ל, ע) [כל זה איתא בערכין יח.: ומהני רבא ואיתימא רב אחא בר אמי אילימא בעלמא כו'].

הגהות הב"ח

(א) גמ' לאותו היום ערב. תפ"מ וכ"ג ס"א אותו היום תשעה באב היה: (ב) שם תרב הבית בראשונה מגלן דכתיב ובחדש: (ג) שם דאמר ר' יוחנן אלמלי. כ"ב ע' כ"ס הקורא עומד בתים. ד"ה אלמלא: (ד) שם כשחרב בהמ"ק בראשונה (לאותו היום ערב ת"ב היה) תפ"מ וכ"ג ס"א אותו היום תשעה באב היה: (ה) רש"י ד"ה אמר רבי חמא בר' וחדש של כ"ט ימים. כ"ב מפרש"י מבואר דמפרש עד חדש ימים וכו' חדש של לבנה דהייני כ"ט ר"ל תשל"ג ומשלה שלשה ימים שפרו הוו כ' וכ"ח וכ"ג מאיר נשאלו שבעה מאיר וכ"ג מפיון שבו כלה חדש ימים שאכלו בשר דהייני כ"ט יום עוד ס"ל לרש"י דהמרגלים בלו בסוף שתיני נאם שהרי לל ט' בכו כניה של חנם וכיקנע לדורות אבל הנתם' נתלקו עליו וס"ל דעד חדש ימים וגו' היה חדש שלם של שלשים יום שלמים ונדחקו לפרש דיום ג' שפרו דהייני כ"ב מאייר נחשב לכאן ולכאן דיום הג' שפרו הוא עצמו היום הראשון שחדש נחלקו וס"ל דל"ש דפיון שבו שלא מרגלים מיום ומרגלים אלא בחשבון מ' יום דמרגלים אלא היא נחשב מה' ימים דהשבת מרים ולא נשאר המרגלים רגלינם אלא ביום ל' דפיון ולפי זה לכאן ולכאן מה' ימים דלא שבו מרגלים אלא בסוף כמה ימים ולא נחשב המרגלים אלא מה' ימים ולפי זה לא נרמקין אותו היום ערב תשעה בחב היום כו' אלא ה"ג אותו היום ט' באב היה: (ו) ד"ה ויבא כו' אילימא בעלמא דעבלי: (ז) תיס' ד"ה וכתיב כו' מעשרים ימים של חדש אייר וכו' הי אלפים יום ס"כ: (ח) באד"ר היה בכלל החדש פס להו כ"ב כל"ל ותיבות אחייר חסר נמחק:

רבינו גרשום

כט. באב נגזרה גזרה על אבותינו שלא יכנסו לארץ. ובערב ט"ב חזרו מרגלים, ולמחר קבעו ט"ב. דרך

עין משפט נר מצוה

כו א טיס"ע ס"מ פיפון תקנה:

הגהות מהר"י לנדא

א) גמ' כשחרב בהמ"ק בראשונה אותו היום תשעה באב היה כל"ל:

מוסף רש"י

שניה הקים משה את המשכן. דכתיב (שמות מ) ויהי בשנה השנית בחדש הראשון בחמשה לחדש הוקם המשכן (שם יז:), אותו היום סרו מאחרי ה'. כתוב ג' ימים למפקם בתאוי המתפקדים תאוה להתרעם על הנסר כדי לגרות בהקב"ה (שבת קמ:). תמוז דההיא שתא. של שנה הסמוכה לגלות מגרים בשבעה בתמוז כה מרגלים בעשרים ותשעה בסיון. מלוויי מליה. לתמוז לסיון אינם כי יום חזרת מרגלים בשמונה בתמוז הייכי הנם בגלות בהיות בתשעה בתמוז כמה כמיה של חנם והוקנעה להם כמיה לדורות (שבועות י. וכנ"ל פסחים עא. ואיכה א' מו.). קרא עלי מועד. יום עיטור המחנה קרי מועד (פסחים שם). לשבור בחורי. נחוקן הנמי (שבועות י.). מגלגלין זכות ליום זכאי. כמין נגלו כמין עתידין לטיגלא (ערכין יא.).

רבינו חננאל

והי דברים אירעו את אבותינו בט' באב. נגזר על אבותינו שלא יכנסו לארץ מנא לן. דתניא בב"ש בסיון שלח מרגלים, הנה שני ימים הנותרים מסיון, ול' יום של תמוז שאותה שנה תמוז מלא היה, כדכתיב קרא עלי מועד לשבור בחורי, הרי ל"ב, ושמונה ימים באב הרי מ' יום שלימים, ומצאי שהגיעו ט' באב. אמר רבא אותו היום ט' באב היה הניח ישראל יושבין ובוכין, אמר הקב"ה אתם בביתם ביכיה של חינם, אני אקבע לכם ביכיה לדורות. חרב הבית בראשונה. שנאמר [ו]בחדש החמישי בעשור לחדש [וכו'] בא נבוזראדן וגו', וכתיב קרא אחרי, וישרוף את בית ה' ואת בית המלך. וכתיב קרא אחריתי, [ו]בחדש החמישי בשבעה לחדש היא שנת תשע עשרה בא נבוזראדן רב טבחים עבד מלך בבל וישרוף את בית ה' ואת בית המלך. אי איפשר לומר בשבעה שכבר נאמר כו', ואי איפשר לומר בי' שכבר נאמר רבו', ואכלו ושתו וקיללו עד ערב ט' באב. בערב [ומ"] באב הביאו סמוך לחשיכה הבית דולק והולך כל היום, שנא' ארי לנו כי פנה [ה]יום כי [י]נטו צללי ערב. א"ר יוחנן אלמלא הייתי באותו הדור לא קבעתיו אלא בעשירי מפני שרובו של היכל בעשירי נשרף. ותנא דידן תחלת פורענותא עדיפא. ובשניה דתניא ר' יוסי אומר מגלגלין זכות ליום חייב. כשחרב הבית בראשונה ט' באב היה

רבינו חננאל

אמר לחרובי ביתא ידך אשלימת ליה בתשעה באב נגזר על אבותינו שלא יכנסו לארץ מנלן דכתיב [1]ויהי בחדש הראשון בשנה השנית באחד לחדש הוקם המשכן ואמר מר [2]שנה ראשונה עשה משה את המשכן שניה הקים משה את המשכן ושלח מרגלים וכתיב [3]ויהי בשנה השנית בחדש השני בעשרים בחדש נעלה הענן מעל משכן העדות וכתיב [4]ויסעו מהר ה' דרך שלשת ימים וגו' וכתיב [5]עד חדש ימים וגו' דהוו להו עשרין ותרתין בסיון וכתיב [6]ותסגר מרים שבעת ימים דהוו להו עשרין ותשעה בסיון וכתיב [7]שלח לך אנשים ותניא בעשרים ותשעה בסיון שלח משה מרגלים וכתיב [8]וישובו מתור הארץ מקץ ארבעים יום הני ארבעים יום נכי חד הוו אמר אביי [9]תמוז דההיא שתא מלויי מליה דכתיב [10]קרא עלי מועד לשבור בחורי וכתיב [11]ותשא כל העדה ויתנו את קולם ויבכו העם בלילה ההוא [12]אמר רבה אמר ר' יוחנן [13](אותו היום ערב) תשעה באב היה אמר להם הקב"ה אתם בביתם בכיה של חנם ואני קובע לכם בכיה לדורות חרב הבית בראשונה [14]דכתיב [15]ובחדש החמישי בשבעה לחדש היא שנת תשע עשרה [שנה] למלך נבוכדנצר מלך בבל בא נבוזראדן רב טבחים עבד מלך בבל ירושלם וישרוף את בית ה' וגו' וכתיב [16]ובחדש החמישי בעשור לחדש היא שנת תשע עשרה [שנה] למלך [17]נבוכדנצר מלך בבל בא נבוזראדן רב טבחים עמד לפני מלך בבל בירושלם וגו' ותניא אי אפשר לומר בשבעה שהרי כבר נאמר בעשור ואי אפשר לומר בעשור שהרי כבר נאמר בשבעה הא כיצד בשבעה נכנסו נכרים להיכל ואכלו וקלקלו בו שביעי שמיני [18]ותשיעי סמוך לחשכה הציתו בו את האור והיה דולק והולך כל היום כולו [19]שנאמר [20]אוי לנו כי פנה היום כי ינטו צללי ערב והיינו דאמר רבי יוחנן [21] אלמלי הייתי באותו הדור לא קבעתיו אלא בעשירי מפני שרובו של היכל בו נשרף ורבנן אתחלתא דפורענותא עדיפא ובשניה מנלן דתניא [22]מגלגלין זכות ליום זכאי וחובה ליום חייב אמרו א) כשחרב בית המקדש בראשונה [23] אותו היום ערב תשעה באב היה ומוצאי שבת היה ומוצאי שביעית היתה ומשמרתה של יהוריב היתה והלוים היו אומרי' שירה ועומדין על דוכנם ומה שירה היו אומרים [24]וישב עליהם את אונם וברעתם יצמיתם ולא הספיקו לומר יצמיתם ה' אלהינו עד שבאו האויבים וכו'. פי' באותו פסוק יש ב' פעמים יצמיתם ולא הספיקו לומר הפני עד שבאו וכבשוה ואומר ר"י [25]אע"ג דאין אותו פסוק כלל במזמור שיר של מו"ש אינא להם כך שאמרו אותו פסוק וכיוצאי מפרש אלייא נקט פיוט אלייא הוי כמו אלי כבתולה דהוי לשון קינה כמו שקורין העולם ריטוריי"ל בלע"ז:

אמר

מהר לשון מהר. עכשיו כשמטול י"ט ימים מחדש אייר קודם עליית הענן פשו להו י' והנהו י' היו בין דרך שלשת ימים ח' להסגרת מרים וחדש (ה) של כ"ט ימים שאכלו בשר הוה ל"ט והשתא אשתכח דמשה שלח מרגלים בכ"ט דסיון: **הני ארבעים נכי חד.** ג' מסיון וכ"ט מתמוז הוה ל"א וח' מאב הוה ל"ט: (ו)**ומוכה על ידי חייב.** היינו תשעה באב דרגילין להיות בו רעות: ה"ג **מגלגלין זכות ע"י זכאי: מוכאי שכח.** יום לאשון: **מוכאי שכיעית.** שמיטה: **דוכן.** מקום עשוי כעין אינטבה ועליו ליום עומדין לשורר: **וישב עליהם את אונם וברעתם ימיתם ימיתם** ה' אלהינו. במזמור אל נקמות ה' והוא שיר של יום רביעי. והאי דאמרי ליה ביום ראשון אייא בעלמא (ו) הוה דנפל בפומייהו כדאמרינן בערכין (דף יג.). פי' אייא קינה שכן תרגום יונתן בן עוזיאל אל קינה (יחזקאל כח) טול אייא וכמו אלי כבתולה מגורת שק על בעל נעוריה (יואל א) שפיכוהו קוניי וכיי: **נחרשה העיר.** כדכתיב (מיכה ג) ציון שדה תחרש שנחרשה כולה ונעשית כשדה חרושה: **בעל החוטם.** בעל קומה וגורה. ל"א גדול הדור: **מפכקם.** ליהרג. ברמז אמר ליה שלא יכירו בו אנשי המלך: **טפא.** נחנא כמו טשו כמעברתא (שבת דף לג:): **אזל.** האדון אזל רבן גמליאל לנענע: **ומיה חד מייניה.** מן היועצין וכסבורין שאינע להן על שהרעו לגזור: **גיא חזיון.** ירושלים שהכל מסתכלין שם: **מקרקר.** לשון יללה: **קיר ושוב.** מקונן וזועק לשון הנה קול שועת בת עמי (ירמיה ח). קיל כמו קילי דכשחיטת חולין (דף ו' קלנט:): **אל הכר.** כשביל הל ציון שמשם: **משנכנס אדר.** ימי נסים היו לישראל פוריס ופסח: ניזיל

לומר יצמיתם ה' אלהינו עד שבאו נכרים וכבשום [26]וכן בשניה נלכדה ביתר גמרא [27]נחרשה העיר תניא [28]כשחרב טורנוסרופוס הרשע את ההיכל נגזרה גזרה על רבן גמליאל להריגה בא אדון אחד ועמד בבית המדרש ואמר בעל החוטם מתבקש בעל החוטם מתבקש שמע רבן גמליאל אזל טשא מייניה אזל לגביה בצנעא א"ל אי מצילנא לך מייתית לי לעלמא דאתי א"ל הן א"ל אשתבע לי אשתבע ליה סליק לאיגרא נפיל ומית וגמירי דכי גזרי גזירתא ומית חד מייניה מבטלי לגזרתייהו יצתה בת קול ואמרה אדון זה מזומן לחיי העולם הבא תנו רבנן משחרב הבית בראשונה נתקבצו כיתות כיתות של פרחי כהונה ומפתחות ההיכל בידן ועלו לגג ההיכל ואמרו לפניו רבונו של עולם הואיל ולא זכינו להיות גזברין נאמנים יהיו מפתחות מסורות לך וזרקום כלפי מעלה ויצתה כעין פיסת יד וקיבלתן מהם והם קפצו ונפלו לתוך האור ועליהן קונן ישעיהו הנביא [29]משא גיא חזיון מה לך איפוא כי עלית כולך לגגות תשואות מלאה עיר הומיה קריה עליזה חלליך לא חללי חרב ולא מתי מלחמה אף בהקב"ה נאמר [30]מקרקר קיר ושוע אל ההר: משנכנס אב ממעטין בשמחה כו': אמר רב יהודה בריה דרב שמואל בר שילת משמיה דרב כשם שמשנכנס אב ממעטין בשמחה כך משנכנס אדר מרבין בשמחה

אמר

ומוצאי שבת ומוצאי שביעית היתה ומשמרת יהוריב היתה כו'. נלכדה ביתר ונחרש[ה] העיר, גמרא. פי' **תשא**, נתחבא.

שלשת ימים. הרי כ"ב, דיום עשרים עצמו דאייר הוא מחשבון הג' ימים, וכתיב עד חדש ימים דהיינו כ"ט ימים, וחשוב ד' דאייר לפי שהוא חסר, וכ"ב דסיון, הרי החדש ימים, ועדיין נשהיירו ח' דסיון לפי שהוא מלא, וכתיב וחסנר מרים שבעת ימים, הרי כ"ש דסיון, ובאותו יום עצמו שלח מרגלים, וכתיב וישובו מקץ ארבעים יום, חשוב כ' דסיון וכ"ט דתמוז הרי ל"א, וח' דאב דאמרת דבערב ט"ב חזרו, א"כ לא הוו כדרך אלא מ' נכי חדא, וקרא אמר ארבעים. תמוז מליוה. ואיכא ל' דתמוז, נמצא בערב ט"ב מ' מלאים, ולמחר קבעי לט"ב. קרא עלי מועד. שקבעו תמוז של שלשים. **וחובה** ע"י חייב. לפי שבט"ב היה כבר חייב, ששרף בו בראשונה. **בשהרים.** משמע נחרש. **בעל החוטם.** כלומר, [גדול שבכולן וה]עין שבהם [וה]חושב שבהם.

תורה אור

1. ויהי בחדש הראשון בשנה השנית באחד לחדש הוקם המשכן: שמות מ יז 2. ויהי בשנה השנית בחדש השני בעשרים בחדש נעלה הענן מעל משכן העדת: במדבר י יא 3. ויסעו מהר יי דרך שלשת ימים וארון ברית יי נסע לפניהם דרך שלשת ימים לתור להם מנוחה: במדבר י לג 4. והאספסף אשר בקרבו התאוו תאוה וישבו ויבכו גם בני ישראל ויאמרו מי יאכלנו בשר: במדבר יא ד 5. עד חדש ימים עד אשר יצא מאפכם והיה לכם לזרא יען כי מאסתם את יי אשר בקרבכם ותבכו לפניו לאמר למה זה יצאנו ממצרים: במדבר יא כ 6. ותסגר מרים מחוץ למחנה שבעת ימים והעם לא נסע עד האסף מרים: במדבר יב טו 7. שלח לך אנשים ויתרו את ארץ כנען אשר אני נתן לבני ישראל איש אחד איש אחד למטה אבתיו תשלחו כל נשיא בהם: במדבר יג ב 8. וישבו מתור הארץ מקץ ארבעים יום: במדבר יג כה 9. סלה כל אבירי אדני בקרבי קרא עלי מועד לשבר בחורי גת דרך ארני לבתולת בת יהודה: איכה א טו 10. ותשא כל העדה ויתנו את קולם ויבכו העם בלילה ההוא: במדבר יד א 11. ובחדש החמישי בשבעה לחדש היא שנת תשע עשרה שנה למלך נבכדנאצר מלך בבל בא נבוזראדן רב טבחים עבד מלך בבל ירושלם: וישרף את בית יי ואת בית המלך ואת כל בתי ירושלם ואת כל בית גדול שרף באש: מלכים ב כה ח-ט 12. ובחדש החמישי בעשור לחדש היא שנת תשע עשרה שנה למלך נבוכדראצר מלך בבל בא נבוזראדן רב טבחים עמד לפני מלך בבל בירושלם: ירמיהו נב יב 13. קדשו עליה מלחמה קומו ונעלה בצהרים אוי לנו כי פנה היום כי ינטו צללי ערב: ירמיהו ו ד 14. וישב עליהם את אונם וברעתם יצמיתם יי אלהינו: תהלים צד כג 15. משא גיא חזיון מה לך אמא כי עלית כלך לגגות: תשאות מלאה עיר הומיה קריה עליזה חלליך לא חללי חרב ולא מתי מלחמה: ישעיהו כב א-ב 16. כי יום מהומה ומבוסה ומבוכה לאדני אלהים צבאות בגיא חזיון מקרקר קר רשוע אל ההר: ישעיהו כב ה

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones
Tél. FR : 01.80.91.62.91 - Tél. ISR : 077.466.03.32 - contact@torah-box.com